

מבט על, גיליון 1400, 7 בנובמבר 2020

סיום עידן טראמפ ותחילת עידן ביידן: למה לצפות ומה לעשות

מיכל חטואל-רדושיצקי ואלדד שביט

ג'ו ביידן הוכרז נשיא ארצות הברית לאחר מרוץ יצרי ומפלג. במהלך ספירת הקולות הנשיא טראמפ טען לזיופים והכריז על כוונתו לפנות לערכאות שיפוטיות. מיד עם תחילת כהונתו יהיה על הנשיא הנבחר להשקיע קשב ומשאבים רבים בזירה הפנימית, לאחר שבשנים האחרונות הקיטוב בחברה האמריקאית והמתח הבין-גזעי הגיעו לשיא של עשרות שנים. זאת, נוסף לנזקים הכלכליים והבריאותיים העצומים שגרמה מגפת הקורונה. התנהלותו של הממשל הנכנס צריכה להיבחן גם על רקע המחלוקות הפנימיות בשורות המפלגה הדמוקרטית, בחירת ביידן בסנאטורית קמאלה האריס לתפקיד סגנית הנשיא, והגישה המולטיטלרלית המסורתית של המפלגה הדמוקרטית. ניצחון ביידן מצריך התאמות ישראליות, בדגש על מאמץ אסטרטגי להשבת ישראל לקונצנזוס דו-מפלגתי, קווי תקשורת פתוחים עם נבחרי המפלגה הדמוקרטית ועם הקהילה היהודית בארצות הברית, ובעיקר שיח ותיאום ציפיות אשר להתנהלות ארצות הברית ביחס לסוגיות אזוריות ובינלאומיות, המשפיעות על ישראל.

סגן הנשיא ג'ו ביידן הוכרז מנצח בבחירות לנשיא ארצות הברית לאחר שהשיג את 270 האלקטורים הנדרשים. למרות ההכרזה, הנשיא טראמפ טוען לזיופים ומתכוון לפנות לערכאות משפטיות, בין היתר, כדי להביא לספירה מחודשת של הקולות. ניסיונו של טראמפ לקעקע את ההליך הדמוקרטי וכן הכישלון המסתמן של הדמוקרטים להשיג "גל כחול" שיביא להם רוב בסנאט, ממחישים ביתר שאת את הקיטוב של החברה האמריקאית.

לאחר תקופת כהונה סוערת של הנשיא טראמפ, צפוי כי ממשל ביידן יתנהל באורח רגוע יותר. לפי שעה, לאור חוסר הוודאות הגלובלי עקב מגפת הקורונה, לא ברור עד כמה ישתנו סדרי העדיפויות של הממשל. עם זאת, ידוע כי ממשל ביידן ישקיע קשב ומשאבים רבים כדי "לרפא את הנפש של אמריקה" לפי הפרמטרים שהותוו [במצע המפלגה](#). זאת, על רקע ארבע שנים בהן הפילוג והמתח הבין-גזעי הגיעו לשיא, וכן בהמשך להתפשטות נגיף הקורונה, שקטל עד כה כ-220 אלף אמריקאים והותיר נזקים כלכליים ובריאותיים עצומים.

המתחים הפנימיים לא פסחו על הקהילה היהודית בארצות הברית. בהקשר זה, ביידן טען שזרז משמעותי להחלטתו להתמודד לנשיאות היה הגינוי הרפה של טראמפ את הצעדה האנטישמית בשרלוטסוויל (שהובילו פעילים נאו-נאצים). אשר להתמודדות הצפויה עם אנטישמיות, הגוברת בארצות הברית בתקופה האחרונה, מצע המפלגה הדמוקרטית התייחס לאנטישמיות פעמיים, כחלק ממאבק במוקדי עוינות אחרים ובכללם אנטי-מוסלמיות.

ניסיון להעריך את התנהלותו של הממשל הנכנס בהובלת ביידן צריך להתייחס בין היתר לשלוש התפתחויות: מחלוקות פנימיות בשורות המפלגה הדמוקרטית עצמה, בחירתו של ביידן את הסנאטורית קמאלה האריס לתפקיד סגנית הנשיא, והתפיסה המסורתית – שהתערערה בתקופת כהונתו של טראמפ – שבבסיס אימוצה המסורתית של המפלגה הדמוקרטית את המולטיטלרליות

והשימוש בכלים דיפלומטיים כאמצעי להגביר את כוחה הרך של ארצות הברית בזירה הבינלאומית. בהקשר זה צפוי [ממשל ביידן](#) - בניגוד לקודמו - לחזק את שיתופי הפעולה עם בעלות בריתה של ארצות הברית בזירה הבינלאומית.

בחירתו של ביידן בהאריס כסגנית - מעבר לכך שמינוי אישה שחורה לתפקיד הלהיב את הבוחרים - הצביע גם על הכיוון המדיני של הממשל הנכנס. זאת, בשל השתייכותה של האריס לאגף המתון במפלגה. יודגש, כי למרות שבאופן מסורתי, סגן הנשיא אינו נהנה מהשפעה רבה, בחירת האריס משמעותית לעתיד מדיניותה של המפלגה הדמוקרטית שכן ביידן בן ה-78 לא יתמודד ככל הנראה על קדנציה נוספת - מה שיתרום למיצובה של האריס כמועמדת לנשיאות ב-2024.

אשר למתחים הפנים-מפלגתיים, ניתן לצפות שהנשיא הנבחר ימלא את שורות נושאי התפקידים הבכירים בממשל בין היתר ביוצאי ממשל אובמה, המייצגים את האגף המתון במפלגה הדמוקרטית. עם זאת, הנשיא ויתר בכירי הממשל צפויים להתמודד עם לחצים קבועים מהאגף הפרוגרסיבי - בנושאי מדיניות פנים וחוץ כאחד. לקחים בהקשר זה ניתן לגזור מדיווחים על מלאכת ניסוח [המצע של המפלגה הדמוקרטית](#), ומתוכנו של התוצר הסופי. בכל הקשור לישראל, המצע מעיד על כוחם של המתונים: הוא אינו כולל את המילה "כיבוש" בהתייחס לסכסוך הישראלי-פלסטיני וכן מציין התנגדות יד-משמעת לקמפיין ה-BDS (Boycott, Divestment, Sanctions), הפועל לקדם חרם על ישראל בזירה הבינלאומית. עם זאת, המשא ומתן הפנים מפלגתי ניכר גם בתוספת להתנגדות ל-BDS, שלפיה המפלגה מתחייבת לא להפר את הזכות לחופש הביטוי ובתוך כך את הזכות להוביל חרם. שינוי נוסף במצע המפלגה ביחס לישראל מ-2016 הוא התנגדות, חד משמעית אף היא, לסיפוח ישראלי של שטחים פלסטיניים, אם כי תפיסה זו זוכה לתמיכה מקיר לקיר במפלגה ולכן אינה נחשבת תוצר של משא ומתן בין האגפים. עם זאת, יתכן והתוצאות הצמודות (בעיקר אם הדמוקרטים לא ישיגו את הרוב בסנאט) יחייבו את ביידן לשתף פעולה עם רפובליקנים מתונים (יתכן למורת רוחם של הפרוגרסיביים) כדי לקדם סדר יום חקיקתי.

מעבר לכך, אמנם ישראל היא לעיתים סוגיה במחלוקת בקרב נבחרי ציבור דמוקרטיים, אך הנשיא הנבחר ביידן וכן סגניתו האריס מיחסיים חשיבות אסטרטגית למערכת היחסים הבילטרלית עמה וכבר הוכיחו בעבר, הלכה למעשה, כי הם ידידים גדולים שלה. מאמירותיו המפורשות בקמפיין נראה כי ביידן יישאר [מחויב לשמירה על יתרונה האיכותי הצבאי](#) (QME) של ישראל, לא [יתנה את המשך הסיוע הביטחוני בשינוי מדיניות ישראלית](#), ולא יעביר את [שגרירות ארצות הברית ממעונה בירושלים](#). כן נראה שבסוגיית ההסדר עם הפלסטינים, ביידן לא ימהר להציע הצעות משלו - בוודאי כל עוד לא יחול שינוי בהנהגה הפלסטינית. צפוי כי ביידן ימשיך לתמוך בתהליך לקידום נורמליזציה עם מדינות ערב, גם אם קיימת אפשרות שממשלו יהיה נדיב פחות ב"תשלום" האמריקאי להסדרים. יצוין, כי גישתו של ביידן לערב הסעודית - הנחשבת השחקנית המרכזית והחשובה ביותר להשלמת המהלך - היא ביקורתית יותר מזו שאימץ טראמפ. מצד שני, ייתכן והסעודים יהיו מעוניינים להעניק לנשיא החדש את "מתנת" הנורמליזציה כדי ליישר את ההדורים עם הממשל בעקבות הביקורת החריפה מצד הדמוקרטים על מהלכים שביצעו.

מנגד, צפוי כי ממשלו של בייידן ידגיש עקרונות שהנחו ממשלים דמוקרטים בעבר: מתווה שתי מדינות לשני עמים כפתרון מועדף לסיום הסכסוך, פתיחה מחדש של משרדי הנציגות הדיפלומטית של אש"ף בווינגטון, התנגדות לכל יוזמה ישראלית לסיפוח שטחים פלסטינים, וככל הנראה גם גינוי פומבי למהלכים ישראלים חד-צדדיים בשטחים (שלא זכו לכל התייחסות מצד ממשל טראמפ). אלה כוללים הרחבת התנחלויות והמשך מדיניות הרס מבנים - בין שכתגובה ישראלית לטרור או לבנייה פלסטינית בשטחי C. אפשר שהתנגדות לצעדים כאלה מצד ישראל יתרמו לחזרת ארצות הברית לתפקיד תיווך, שיזכה גם ללגיטימציה פלסטינית.

סוגיית איראן צפויה לעמוד במוקד מדיניותו של הממשל במזרח התיכון. [במאמר דעה](#) שפרסם במהלך הקמפיין (ספטמבר, ב-CNN) פרס בייידן את מדיניותו בהקשר זה, והתחייב לפעול למניעת השגת נשק גרעיני על ידי איראן וקבע כי אם תחזור להסכם, גם ארצות הברית תעשה כן - כנקודת כניסה למשא ומתן שתכליתו, המשותפת גם לשותפות האירופאיות להסכם הגרעין, להאריך את משך הזמן של המגבלות שייכללו בהסכם המחדש וכן תהיה בו התייחסות למתיחויות אזוריות. בייידן השאיר עמומה את התייחסותו לדרישה האיראנית, המוצגת כתנאי מקדים לכניסה למשא ומתן - הסרת כל הסנקציות ופיצוי על השלכות הסנקציות האמריקאיות מאז הוטלו מחדש. בכל תרחיש, חידוש המשא ומתן או המשך צעדי הסלמה מצד איראן, על ישראל לקחת בחשבון כי צפויים פערים בין האינטרסים שלה לבין אלה של ארצות הברית.

בזירה הבינלאומית, בייידן צפוי לחדש את שותפות ארצות הברית בהסכם האקלים שנחתם בפריז, ולחזק את הברית עם השותפות המסורתיות בעולם המערבי בכלל ובאירופה המערבית בפרט. בזירת האו"ם, ניתן לצפות לפעולה מהירה יחסית ביחס לשני גופים: עצירת היציאה מארגון הבריאות העולמי (WHO), וחזרה למועצה לזכויות אדם (UNHRC) – בדומה להחזרת ארצות הברית למועצה על ידי הנשיא ברק אובמה לאחר שקודמו בתפקיד, הנשיא ג'ורג' בוש הבן, הוציא את ארצות הברית ממנה. במוסדות האו"ם ומחוצה לו, התנהלות ממשל בייידן תושפע מהתחרות-יריבות עם סין. עם זאת, אין הבדל משמעותי בין המפלגה הדמוקרטית למפלגה הרפובליקנית לגבי תפיסת האיום שמציבה סין, ובמצע המפלגה הדמוקרטית מוזכר מפורשות כי בנסיבות מסוימות, יש לנקוט "פעולה תקיפה" נגד בייג'ינג.

בשורה התחתונה - סיום כהונתו של טראמפ ובחירת ג'ו בייידן לנשיא ארצות הברית מצריכים התאמות ישראליות. ראשית, נדרשת אסטרטגיית התקשרות עם הממשל החדש, שתחדש את מעמד ישראל כקונצנזוס דו-מפלגתי בארצות הברית השסועה. במסגרת זו, על ישראל ליזום לאלתר פעילות נמרצת ובכלל זאת לבסס קווי תקשורת פתוחים עם נבחרי המפלגה הדמוקרטית, כמו גם עם הקהילה היהודית בארצות הברית. אשר לסוגיות אסטרטגיות, יידרשו עבודה צמודה ותיאום ציפיות בין צוותים ישראלים לאמריקאים בכל הקשור למדיניות האזורית של ארצות הברית במזרח התיכון – החל באיום הנשקף לישראל מאיראן, דרך המשך מגמת הנורמליזציה עם מדינות ערב, ועד הסכסוך הישראלי-פלסטיני. שלישית, בזירה הבינלאומית – ראוי ללבן סוגיות סחר ושיתופי פעולה בין ישראל לבין סין. בנוסף, מומלץ לנסות לתאם את הכניסה המחודשת של ארצות הברית לגופי או"ם כך שתיעשה באופן מדורג על פי מפתח תקציבי, אשר יותנה בשינויים תפקודיים ותיקון ליקויים הגורמים להטיה אוטומטית נגד ישראל במסגרתם.

לבסוף, אם מדיניות ארצות הברית לא תעלה בקנה אחד עם מדיניות ממשלת ישראל, חשוב שהתגובה הישראלית תתחשב בשני משתנים עקרוניים: אחד – הקשר הבילטרלי עם ארצות הברית, שהוא הנכס המשמעותי ביותר של ישראל באזור ובזירה הבינלאומית. ארצות הברית, גם תחת ממשל ביידן, תראה בישראל בעלת ברית חשובה במזרח התיכון ועל כן האינטרס הישראלי הוא לטפח ולחזק את הקשרים עם הממשל - גם כשקיימים חילוקי דעות עמו. שנית – כל ביקורת פומבית והתרסה ישראלית נגד הממשל הדמוקרטי ירחיבו את הפער הקיים עמו, וגם עם חלקים בקהילה היהודית האמריקאית, המהווה נדבך משמעותי בקשר ההיסטורי והערכי בין המדינות.

* ג'ושוע קדיש, מתמחה במכון למחקרי ביטחון לאומי, תרם למאמר זה